

Попович Т. Г.

НАУКОВО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ЯК ЗАСОБУ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Подано аналіз впливу наукового досвіду і високого рівня розвитку теорії стандартизації в СРСП на теорію та методологію національної стандартизації в умовах переходу до переважного застосування міжнародних стандартів для ефективного регулювання господарської діяльності в Україні.

Запропоновано авторське бачення зміни наукової думки про стандартизацію та її зміст у технічних, економічних та правових галузях. Простежено трансформацію сутності, змісту та значення окремих нормативно-технічних документів стандартизації, а також передумов створення нової сфери – технічного регулювання. Виявлено, що комплексного дослідження сутності, значення та правового забезпечення стандартизації для потреб ринку як національного, регіонального, так і глобального рівня не проводилося до цього часу, а тому запропоновано та обґрунтовано необхідність зміни кута зору щодо розуміння стандартизації із суто державного засобу регулювання до розширення його здатності регулювати суспільні відносини на рівні саморегулювання. Така позиція дає змогу якнайширше використовувати стандартизацію та її документи заінтересованими суб'єктами, зокрема під час здійснення господарської діяльності.

Ключові слова: стандартизація, технічне регулювання, засіб регулювання господарської діяльності, технічні бар'єри в торгівлі, ISO.

На сьогодні питання регуляторної політики держави для забезпечення за допомогою права публічних та приватних інтересів є складовою економічної основи господарської діяльності і держави загалом. Правова основа національної системи стандартизації України створювалася в умовах переходу до ринкової економіки за нестабільної економічної та фінансової ситуації. Вона формувалася на розгалуженій системі стандартизації колишнього СРСП з урахуванням багатовекторної зовнішньої політики, спрямованої на членство у Світовій організації торгівлі, інтеграцію України до Європейського Союзу, співробітництво з іншими країнами світу. Поєднання цих векторів спричинило суттєві складнощі в застосуванні вимог стандартизації суб'єктами господарських відносин. Значного навантаження додало введення в законодавство нової термінології з питань технічного регулювання, оцінки відповідності тощо з одночасним виключенням стандартизації з переліку засобів державного регулювання господарської діяльності (ст. 12 ГК України). Водночас стандартизація як один із проявів суспільно-економічної формації активно впливає на усунення технічних бар'єрів у торгівлі, розвиток і стан суб'єктів господарської діяльності.

Перехід від «радянської» стандартизації до сучасного розуміння відбувався в три етапи: на

першому (з 1993 р.) було створено національну систему стандартизації з використанням «радянської» термінології та всього масиву нормативно-технічних документів СРСП; на другому (з 2001 р.) удосконалювалося розуміння сутності стандартизації та її мети, внаслідок чого виникла безпекова складова (захист споживачів, довкілля та насичення ринку безпечними та якісними товарами і послугами); третій етап (з 2015 р.) знаменується переходом до стандартизації, що відповідає вимогам світового ринку та міжнародним вимогам якості та безпеки товарів і послуг.

Засадничі основи стандартизації ще в середині ХХ ст. сформувала ISO. Відштовхуючись від керівних принципів та засад формування стандартизації в ISO, кожна країна формує власний пакет вимог, відкриваючи чи захищаючи таким чином власний ринок товарів (послуг). Історично склалося так, що стандарти ISO приймають (адаптують) не лише окремі, а й об'єднані (колективні) суб'єкти міжнародного права, надалі впроваджуючи їх у національні системи стандартизації. Україна сьогодні є членом СОТ та перебуває на шляху до вступу в ЄС, а тому ми маємо зосередитися на принципових засадах функціонування стандартизації в європейських країнах, удосконалити власне правове забезпечення стандартизації для усунення технічних

бар'єрів у торгівлі та допомогти забезпечити суб'єктів господарської діяльності інформацією про умови роботи на ринках цих країн.

На сучасному етапі правові основи стандартизації в Україні визначають закони України «Про стандартизацію», «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» та ін. Політика у сфері технічного регулювання віддзеркалена також у правових нормах щодо якості продукції, які містяться в нормативних актах з широкого кола питань (ГК України, законах України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про захист прав споживачів», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів», «Про загальну безпечність нехарчової продукції» тощо). Закони запровадили новачки, які наближують національну систему стандартизації до міжнародної. Найважливіші з них: запровадження принципу добровільності, нової категорії нормативних документів (технічного регламенту); встановлення та застосування знака відповідності національним стандартам як добровільної процедури; можливість вибору процедури оцінки відповідності. Отже, стандартизація стала основоположною для технічного регулювання.

Наукова думка у сфері стандартизації формувалася на основі радянських наукових праць, що виходили з основної мети стандартизації – забезпечення технічної складової народного господарства. Після здобуття Україною незалежності і до цього часу мета стандартизації трансформувалася та розширилася до безпеки не лише товарів (послуг), але й людини, довкілля, суспільства, держави. Водночас власне технічний напрям стандартизації нікуди не зникав та є широким полем для здійснення пошукових робіт. Такими прикладами є наукові праці (переважно – дисертаційні дослідження), які проводилися щодо: 1) технічних характеристик товарів (послуг), об'єктів, їхніх частин, складових; 2) процесу виробництва чи здійснення окремих видів господарської діяльності; 3) визначення критеріїв оцінки та метрології; 4) суміжних проблем.

Паралельно наукові засади стандартизації розвивали економісти та управлінці, оскільки саме вони формували та розвивали господарську діяльність підприємств, саме вони поставили питання конкурентоспроможності товарів і послуг.

З суто економічних інтересів (отримання прибутку) розвивалися також наукові засади підвищення якості товарів та послуг. Першим напрямом можна вважати стандартизацію підготовки та діяльності персоналу (людського ресурсу). Другим напрямом є стандартизація у сфері ресурсної бази (зокрема обігу грошей). Третім напрямом є стандартизація регуляторної політики. Четвертим напрямом можна визначити якість товарів та послуг, захист прав споживачів.

Одним із аспектів, що мав забезпечити економічну складову господарської діяльності та дисциплінувати суб'єктів такої діяльності, стала юридична відповідальність. Науковці почали вести мову про адміністративну, кримінальну та договірну відповідальність суб'єктів господарської діяльності у сфері невиконання вимог стандартизації. З подальшим розвитком юридичної наукової думки постало питання про впровадження попереджувальних, роз'яснювальних та інших запобіжних заходів у сфері стандартизації, що дозволяло б суб'єкту господарської діяльності мати певну свободу дій, але з можливістю застосування санкцій у разі порушення юридичних норм. Разом з тим юристи активно досліджують проблеми організаційно-правових засад стандартизації чи її окремих складових.

Після ухвалення Закону України «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» у 2005 р. та змін до нього під час ухвалення нового Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» у 2015 р. науковці часто звертаються до питань правового регулювання (забезпечення) технічних регламентів та/чи технічного регулювання окремих видів господарської діяльності.

Найбільш значущими та знаковими є праці Д. І. Сакояна [17] та І. А. Гамбург [3].

Д. І. Сакоян розглядає національну стандартизацію як складову частину державної економічної політики, що діє завдяки взаємодії технічних та юридичних засобів і має на меті впровадження передових технологій. Позитивним є сприйняття стандартизації (у законодавчому полі) не як складової частини технічного регулювання, а у вигляді унікальної сфери суспільної діяльності. Водночас автор веде мову лише про окрему сферу господарської діяльності – промисловість, не торкаючись питань застосування (впровадження) стандартизації у всіх сферах господарської діяльності та її можливостей для врегулювання широкого кола господарських правовідносин.

І. А. Гамбург вважає стандартизацію лише одним із засобів технічного регулювання. Також автор зазначає, що технічне регулювання включає

тільки частину стандартизації (обов'язкову стандартизацію), оцінку відповідності, що є формою доказування. Така позиція ґрунтується на законодавстві України, оскільки на цьому рівні регулювання вже виокремлено сфери стандартизації, технічного регулювання та оцінки відповідності, тобто, відповідно до цих положень, стандартизація не охоплюється технічним регулюванням.

Загалом можна дійти висновку, що наукова думка про стандартизацію, її зміст та перспективи розвитку пройшла довгий шлях та має свій прояв у технічних, економічних та правових галузях. Стандартизація відіграє суттєву роль в управлінні економікою для підвищення ефективності та продуктивності суспільного виробництва і поліпшення якості продукції [10, с. 4; 11, с. 173]. Вона акумулює найновіші досягнення науки і техніки, органічно поєднує фундаментальні та прикладні галузі науки, сприяє швидкому впровадженню наукових досягнень у практику, допомагає визначити найбільш економічні та перспективні напрями розвитку науково-технічного прогресу і різних галузей економіки країни [1, с. 8; 2, с. 3; 7, с. 81; 13, с. 67; 14, с. 14; 16, с. 43]. З технічного погляду стандартизацію сприймали та сприймають як складний процес, до якого входять такі елементи, як типізація й уніфікація. Під типізацією розуміють втілення типових ознак у якомусь індивідуалізованому предметі, що входить до тієї чи іншої видової чи родової групи [18, с. 117]. Уніфікацію сприймають як зведення до єдиної форми, системи, критеріїв чи нормативів [18, с. 451]. З іншого боку, типізація й уніфікація – це методи стандартизації, які можуть здійснюватися як самостійні види роботи та є передумовами стандартизації.

Вважаємо, що сьогодні розуміння стандартизації як процесу дуже звужує її сутність, а тому не може відображати сутність її регулюючого впливу. Ще у 60–70-ті рр. ХХ ст. виникла наукова думка про те, що сутність стандартизації полягає у встановленні правил, загальних принципів і характеристик для загального та багаторазового застосування з метою захисту життя, здоров'я і майна людини, охорони довкілля й усунення загрози для національної безпеки [6, с. 98, 105; 8, с. 207, 224; 21, с. 56].

Свого часу ГОСТ 1.0–68 (нині не діє) визначав стандартизацію як процес встановлення та застосування правил з метою упорядкування діяльності в певній сфері на користь і за участі всіх заінтересованих осіб для досягнення всезагальної оптимальної економії з дотриманням умов експлуатації (використання) та вимог безпеки [4, с. 5]. Тобто вже простежується відхід від

традиційного розуміння стандартизації лише як засобу уніфікації та типізації, а йдеться про створення та реалізацію елементів безпекової складової (поки що у вигляді суто технічної).

Правила та вимоги містилися у стандарті, під яким розуміли зразок, еталон, модель, прийняті за вихідні для зіставлення з ними інших подібних об'єктів [4, с. 4–5]. Стандарт як нормативно-технічний документ встановлював комплекс норм, правил, вимог до об'єкта стандартизації і затверджувався компетентним органом. У 1952 р. ISO було створено STACO, який здійснює розроблення та перегляд визначення найважливіших термінів у галузі стандартизації. Починаючи з 1962 р., коли ISO прийняла перше визначення терміна «стандартизація», періодично відбувалось його уточнення, що відображало розвиток стандартизації, зумовлений рівнем розвитку науково-технічного прогресу. Сучасний термін у тлумаченні ISO має таке визначення: «стандартизація – це діяльність з метою досягнення оптимального ступеня упорядкування в певній галузі шляхом встановлення положень для загального і багаторазового використання реально існуючих чи можливих завдань» [15]. Ця діяльність складається з процесів розроблення, випуску та реалізації стандартів. Важливими перевагами стандартизації ISO/IEC Guide 2:2004 (Стандартизація та суміжні види діяльності – загальний словник) називає поліпшення придатності продукції, процесів і послуг за їхнім прямим призначенням, запобігання бар'єрам у торгівлі та сприяння технічному співробітництву [22, с. 4]. Це той орієнтир, червона нитка, що пронизує всі подальші розробки не лише в ISO, а й у документах організацій, що безпосередньо не займаються стандартизацією, але використовують її досягнення (ГАТТ, СОТ як її правонаступниці, ЄС та інших наднаціональних організацій).

Про безпекову мету стандартизації в офіційних міжнародних і національних документах прямо не йдеться, але коли розробляють окремий вид документа, то в ньому обов'язково зазначають необхідність врахування безпекових факторів, оскільки кожен продукт впливає на навколишнє середовище на всіх етапах його життєвого циклу, від вилучення ресурсів до обробки впродовж життя та необхідності зниження потенційного негативного впливу на навколишнє середовище. Це визнано в усьому світі, а тому практичним інструментом для розв'язання цих питань, а також засобом регулювання стійкої міжнародної торгівлі є посібник ISO Guide 64:2008 «Керівництво з вирішення екологічних проблем у товарних (виробничих) стандартах».

Нині до бізнес-суб'єкта на світовому ринку неформально пред'являють такі блоки вимог: 1) якість продукції та управління (серія стандартів ISO 9000, ISO 22000); 2) безпека, зокрема охорона довкілля та інформаційна безпека (серія стандартів ISO 14000, ISO 27000); 3) соціальна відповідальність (серія стандартів ISO 22000, стандарт ISO 26000); 4) чистота бізнесу, зокрема від ризиків хабарництва (стандарт ISO 37001).

Правове забезпечення якості товарів і послуг (зокрема послуг навчальних закладів) є предметом дослідження науки господарського права [5, с. 23]. Забезпечити якість можливо через посилення вимог до стандартизації в роботі суб'єктів господарювання. І якраз нині різко зростає роль стандартизації як першооснови для сфери технічного регулювання – від наукових розробок до експлуатації та утилізації виробів. Стандартизація поєднує науку, техніку та виробництво, сприяє забезпеченню єдиної технічної політики в різних галузях економіки, технічному переозброєнню виробництва, широкому впровадженню сучасної техніки і процесів, механізації й автоматизації виробничих процесів, підвищенню якості товарів [8, с. 194; 9, с. 57; 10, с. 6; 12, с. 9; 20, с. 13]. Усе це створює умови для розвитку економіки країни. Характерною особливістю стандартизації є те, що сфера її дії та застосування, рівень розвитку мають широкий діапазон. Немає такої сфери діяльності людини, до якої б не була причетна стандартизація [6, с. 100–101; 19, с. 173–174]. Адже з поширенням і поглибленням пізнання, розвитком науки та техніки, удосконаленням виробництва масштаби робіт значно зростають і поширюється сфера використання принципів стандартизації.

У країнах ЄС традиційно говорять про наявність технічних бар'єрів у торгівлі, але вирішують ці проблеми з допомогою засобів стандартизації. За Новим підходом та супутніми директивами (наприклад, EN 45020:2004, Standardization and related activities – General vocabulary (ISO/IEC Guide 2:1996; EN 45020:1998) [22]) існують поняття

«standardization», «regulation» та «technical regulation». Наводимо їх визначення в оригіналі та у власному перекладі (див. таблицю).

Отже, стандартизація походить від соціального регулювання, породжує норми технічного, організаційного чи іншого впорядкувального характеру, які можуть переходити (перетворюватися) в норми права. Водночас технічне регулювання є похідним від правового регулювання (частини соціального регулювання) та породжує технічні регламенти, що є нормативно-правовими актами – частиною національного законодавства України, зокрема господарського. Стандартизація як діяльність створює вимоги (норми), що можуть набувати різних форм (закріплюватися в різних видах документів: від стандартів підприємства до норм законодавства).

Інша грань стандартизації – це перехід від розуміння її як процесу до більш широкого – діяльності. Процес передбачає статичність (пасивність) стандартизації, а діяльність – це активність (динаміка).

Вважаємо, що сучасне розуміння стандартизації має бути ширшим, а саме: *стандартизація є видом діяльності, що здійснюється через взаємний вплив суб'єктів господарської діяльності, держави (її органів) та інших зацікавлених осіб один на одного; забезпечує оптимальне поєднання ринкового саморегулювання та державного регулювання; має за мету захист економічних і безпекових інтересів держави, суспільства та окремих споживачів; установлює (як прояв статичного стану) та застосовує (як прояв динамічного стану) вимоги для загального та неодноразового використання.*

Господарська діяльність є предметом правового регулювання з допомогою стандартизації та характеризується як суспільно корисна діяльність суб'єктів господарювання щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою їх реалізації як за плату, так і без, ґрунтується на поєднанні приватних і публічних інтересів, здійснюється професійно на основі

Таблиця. Визначення понять «standardization», «regulation» та «technical regulation»

Визначення [22]	Переклад
<i>Standardization</i> – activity of establishing, with regard to actual or potential problems, provisions for common and repeated use, aimed at the achievement of the optimum degree of order in a given context	<i>Стандартизація</i> – діяльність із встановлення положень для загального і багаторазового використання, спрямована на досягнення оптимального ступеня порядку щодо фактичних або потенційних проблем
<i>Regulation</i> – document providing binding legislative rules, that is adopted by an authority	<i>Регламент (правила)</i> – документ, що забезпечує обов'язкові законодавчі правила, що приймаються органом влади
<i>Technical regulation</i> – regulation that provides technical requirements, either directly or by referring to or incorporating the content of a standard, technical specification or code of practice	<i>Технічний регламент</i> – положення, яке містить технічні вимоги безпосередньо або шляхом включення посилання на вміст стандарту, технічної специфікації або кодексу практики

органічного поєднання державного регулювання (з метою соціального спрямування економіки) та саморегулювання (з метою задоволення інтересів суб'єкта господарської діяльності). Стандартизація для господарських відносин постає як метод регулювання науково-технічного рівня суб'єктів та його впливу на суспільство та довкілля, як спосіб ведення (вид) господарської діяльності та як засіб організації суспільного господарства.

Згідно з результатами нашого дослідження, стандартизація в господарському праві має свою специфічну конструкцію та єдині принципи для застосування всіх вимог стандартизації, оскільки вони забезпечують усі сфери господарської діяльності, встановлюючи рівні вимоги для виготовлення окремих типів чи видів товарів та надання послуг, забезпечуючи свободу підприємницької діяльності та обмежуючи її у разі, якщо господарська діяльність створює загрозу життю та здоров'ю громадян, довкіллю чи національній безпеці. При регулюванні господарської діяльності з допомогою стандартизації слід говорити про застосування дозвільного типу регулювання щодо принципу свободи діяльності господарюючих суб'єктів, а імперативного – щодо випуску продукції чи надання послуг лише в межах таких вимог.

Сучасна система стандартизації, що функціонує на міжнародному рівні та застосовується

в окремих країнах, базується на основній меті ведення господарської діяльності: досягнення економічних і соціальних результатів під час виготовлення та/чи реалізації продукції, виконання робіт та/чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Дослідження організаційно-правових засад стандартизації в окремих країнах Європи показало, що, ґрунтуючись на міжнародних та європейських нормах, переважна більшість країн однаково розуміє стандартизацію як одно- чи багатостадійну діяльність. У більшості країн наголошують також на наявності статичної та динамічної стадії стандартизації. Аналіз принципів стандартизації в країнах Європи дозволив дійти висновку, що основними є забезпечення торгівлі, усунення технічних бар'єрів та гарантування безпеки в різних її проявах. Проте слід також зазначити, що поняття технічного регулювання як виду діяльності в Європі немає.

Україна сьогодні є членом СОТ та перебуває на шляху до вступу в ЄС, а тому повинна зосередитися на зміні принципів засад функціонування стандартизації: застосування стандартів міжнародних організацій замість старої «гостівської» системи; широке застосування принципу добровільності в технічній сфері, але жорстке застосування обов'язковості в безпековій; уніфікація понятійно-змістового апарату національного законодавства.

Список використаної літератури

- Атаманова Ю. Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави : монографія. Харків : ФІНН, 2008. 424 с.
- Бойцов В. В. Эффективность производства, стандарты и качество. *Стандарты и качество*. 1977. № 11. С. 3–8.
- Гамбург І. А. Правове забезпечення технічного регулювання у сфері господарювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ, 2014. 24 с.
- ГОСТ 1.0-68. Группа Т50. Государственная система стандартизации. Основные положения [Дата введения 1970-01-01]. Изд. офиц. Москва : Ком. стандартов, мер и измерит. приборов, 1969. 24 с.
- Деревянко Б. В. Правове регулювання господарської діяльності навчальних закладів : дис. ... д-ра юрид. наук, спец.: 12.00.04 / Донецький юридичний інститут Міністерства внутрішніх справ України. Донецьк, 2014. 504 с.
- Добровольська В. В. Правове забезпечення державного регулювання економіки : монографія. Одеса : Фенікс, 2010. 258 с.
- Емельянова М. Б. Согласованность правового регулирования поставки и стандартизация как средство укрепления договорной дисциплины и улучшения качества продукции. *Хозяйственное право и эффективность производства*. Москва : Институт государства и права АН СССР, 1981. С. 81–85.
- Зверева Е. В. Обеспечение защиты прав потребителей в сфере хозяйственных отношений. *Правове регулювання господарських відносин в окремих галузях економіки: напями вдосконалення* : зб. наук. праць / редкол.: Мамутов В. К. (відп. ред.) та ін. Донецьк : Юго-Восток, ЛТД, 2008. С. 52–59.
- Зверева Е. В. Хозяйственно-правовая защита потребительского рынка : монография. Луганск : Ноулидж, 2010. 396 с.
- Землеглядов К. Г. Роль и место стандартизации в научно-техническом прогрессе. *Стандарты и качество*. 1968. № 5. С. 3–6.
- Козырь М. И. Право и совершенствование хозяйственного механизма в агропромышленном комплексе. *XXVI съезд КПСС и правовые вопросы совершенствования хозяйственного механизма* / отв. ред. В. В. Лаптев. Москва : Институт государства и права АН СССР, 1982. С. 165–179.
- Лещук А. Г. Определение термина «стандартизация». *Стандарты и качество*. 1968. № 5. С. 8–10.
- Никитин П. И. Стандартизация организации и техники управления. *Стандарты и качество*. 1967. № 11. С. 67–68.
- Орлов Б. М. Изучение стандартизации как целостной системы. *Стандарты и качество*. 1967. № 8. С. 14–15.
- Офіційні матеріали про перші 50 років діяльності ISO (1947–1997). URL: https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/about%20ISO/docs/en/Friendship_among_equals.pdf (дата звернення: 01.02.2019).
- Потемкин Г. А. Наука, стандартизация, качество. *Стандарты и качество*. 1967. № 6. С. 43.
- Сакоян Д. І. Правове регулювання стандартизації в промисловості : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ, 2011. 20 с.

18. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 10. 1979. 658 с.
19. Советское хозяйственное право : учебник / Воронова Л. К., Григоренко М. П., Дручок Г. В., Пронская Г. В., Знаменский Г. Л., Луць В. В. и др. ; под общ. ред. И. Г. Побирченко. Киев : Вища школа, 1985. 335 с.
20. Стравинский Л. А. О задачах унификации и стандартизации в промышленности. *Стандарты и качество*. 1967. № 7. С. 12–14.
21. Юлдашев О. Х. Регуляторна реформа в Україні. *Проблеми господарського права і методика його викладання* : зб. наук. праць / редкол.: Мамутов В. К. (відп. ред.) та ін. Донецьк : Юго-Восток, ЛТД, 2006. С. 51–62.
22. ISO/IEC GUIDE 2:2004(E/F/R) Standardization and related activities – General vocabulary. (2004). URL: https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/archive/pdf/en/iso_iec_guide_2_2004.pdf (Last accessed: 01.02.2019).

References

1. Atamanova, Yu. Ye. (2008). *Hospodarsko-pravove zabezpechennya innovatsiynoyi polityky derzhavy [Economic and legal support of the state innovation policy]*. Kharkiv: FINN [in Ukrainian].
2. Boytsov, V. V. (1977). Effektivnost' proizvodstva, standarty i kachestvo. [Efficiency of production, standards and quality]. *Standarty i kachestvo – Standards and Quality*, 11, 3–8 [in Russian].
3. Hamburh, I. A. (2014). Pravove zabezpechennya tekhnichnoho rehulyuvannya u sferi hospodaryuvannya [Legal support of technical regulation in the field of management]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Interregional Academy of Personnel Management [in Ukrainian].
4. Gruppya T50. Gosudarstvennaya sistema standartizatsii. Osnovnye polozheniya [Group T50. State system of standardization. Key provisions]. (1969). *HOST 1.0-68 from 1st January 1970*. Moscow: Committee of Standards, Measures and Measuring Instruments [in Russian].
5. Derevyanko, B. V. (2014). Pravove rehulyuvannya hospodarskoyi diyalnosti navchalnykh zakladiv [The legal regulation of economic activities of educational institutions]. *Doctor's thesis*. Donetsk: Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine [in Ukrainian].
6. Dobrovol'ska, V. V. (2010). *Pravove zabezpechennya derzhavnoho rehulyuvannya ekonomiky [Legal support of state regulation of economy]*. Odesa: Feniks [in Ukrainian].
7. Emelyanova, M. B. (1981). Soglasovannost' pravovogo regulirovaniya postavki i standartizatsiya kak sredstvo ukrepleniya dogovornoj distsipliny i uluchsheniya kachestva produktsii [Coherence of legal regulation of supply and standardization as a means of strengthening contractual discipline and improving product quality]. *Khozyaistvennoe pravo i effektivnost' proizvodstva – Commercial law and production efficiency* (pp. 81–85). Moscow: Institute of State and Law, USSR Academy of Sciences [in Russian].
8. Zvereva, E. V. (2008). Obespechenie zashchity prav potrebitel'ei v sfere khozyaistvennykh otnoshenii [Security of consumer rights in the sphere of economic relations]. V. K. Mamutov (Eds.). *Pravove rehulyuvannya hospodarskykh vidnosyn v okremykh haluziyakh ekonomiky: napryamy vdoskonalennya – Legal regulation of economic relations in certain branches of the economy: directions of improvement* (pp. 52–59). Donetsk: Yuho-Vostok, LTD [in Russian].
9. Zvereva, E. V. (2010). *Khozyaistvenno-pravovaya zashchita potrebitel'skogo rynka [Economic and legal protection of the consumer market]*. Luhansk: Noulydzh [in Russian].
10. Zemleglyadov, K. G. (1968). Rol' i mesto standartizatsii v nauchno-tekhnicheskome progrese [The role and place of standardization in scientific and technological progress]. *Standarty i kachestvo – Standards and Quality*, 5, 3–6 [in Russian].
11. Kozyr, M. Y. (1982). Pravo i sovershenstvovanie khozyaistvennogo mekhanizma v agropromyshlennom komplekse [The right and improvement of the economic mechanism in the agro-industrial complex]. V. V. Laptev (Eds.). *XXVI s'ezd KPSS i pravovye voprosy sovershenstvovaniya khozyaistvennogo mekhanizma – XXVI Congress of the CPSU and legal questions on the improvement of the economic mechanism* (pp. 165–179). Moscow: Institute of State and Law, USSR Academy of Sciences [in Russian].
12. Leshchuk, A. H. (1968). Opredelenie termina "standartizatsiya" [Definition of the term "standardization"]. *Standarty i kachestvo – Standards and Quality*, 5, 8–10 [in Russian].
13. Nikitin, P. I. (1967). Standartizatsiya organizatsii i tekhniki upravleniya [Standardization of organization and management techniques]. *Standarty i kachestvo – Standards and Quality*, 11, 67–68 [in Russian].
14. Orlov, B. M. (1967). Izuchenie standartizatsii kak tselostnoi sistemy [Study of standardization as a holistic system]. *Standarty i kachestvo – Standards and Quality*, 8, 14–15 [in Russian].
15. Ofitsiyni materialy pro pershi 50 rokov diyalnosti ISO (1947–1997) [Official materials about the first 50 years of ISO (1947–1997)]. *iso.org*. Retrieved from https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/about%20ISO/docs/en/Friendship_among_equals.pdf
16. Potemkin, G. A. (1967). Nauka, standartizatsiya, kachestvo [Science, standardization, quality]. *Standarty i kachestvo – Standards and Quality*, 6, 43 [in Russian].
17. Sakoyan, D. I. (2011). Pravove rehulyuvannya standartyzatsiyi v promyslovosti [Legal regulation of standardization in industry]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Interregional Academy of Personnel Management [in Ukrainian].
18. *Dictionary of the Ukrainian language*. (1970–1980). Vol. 10. Kyiv, Ukraine: Naukova dumka [in Ukrainian].
19. Voronova, L. K., Grigorenko, M. P., Дручок, Г. В., Пронская, Г. В., Знаменский, Г. Л., Луць, В. В., et al. (1985). *Sovetskoe khozyaistvennoe pravo [Soviet economic law]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Russian].
20. Stravinskii, L. A. (1967). O zadachakh unifikatsii i standartizatsii v promyshlennosti [On the tasks of unification and standardization in industry]. *Standarty i kachestvo – Standards and Quality*, 7, 12–14 [in Russian].
21. Yuldashev, O. Kh. (2006). Rehulyatorna reforma v Ukraini [Regulatory reform in Ukraine]. V. K. Mamutov (Eds.). *Problemy hospodarskoho prava i metodyka yoho vykladannya – Problems of economic law and the methods of its teaching* (pp. 51–62). Donetsk: Yuho-Vostok, LTD [in Ukrainian].
22. Standardization and related activities – General vocabulary. (2004). *ISO/IEC GUIDE 2:2004(E/F/R) from 1st November 2004*. Retrieved from https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/archive/pdf/en/iso_iec_guide_2_2004.pdf

Tetyana Popovych

THE SCIENTIFIC AND LEGAL BASIS FORMATION STANDARDIZATION AS A MEANS OF BUSINESS REGULATION

The article analyzes the influence of scientific experience and a high level of standardization in the Soviet theory on the theory and methodology of the national standardization in the transition to a preferred application of international standards for the effective regulation of economic activity in Ukraine.

The author proposes a vision of changing the scientific thought about standardization and its contents in the technical, economic, and legal branches. A technical research and development were the fundamental principles, at first they were about purely unification and classification properties standardization, but later took the intersection of research on economic and legal issues. Economists usually talked about standardization as a means of regulating the economy as a unifying factor in the management processes, but in the context of adapting the Ukrainian market to global markets it is also referred to the use of standardization as a means of regulating economic activity (its individual types) and improving the legal framework of business through standardization to improve conformity of entities to the worldwide requirements. The legal sector has traditionally been presented by scientific work aimed at regulation of the management processes of standardization and related activities. Often attorneys focus on the legal basis of management features, such as application of standardization activities in certain sectors of economic or administrative areas, as well as ask questions of features and procedures for the use of different types of accountability in standardization.

Ukraine today is a member of the WTO and is on track to join the EU, and therefore it should focus on changing the fundamental principles of the functioning of standardization: application of the standards of international organizations instead of the old GOST system; a wide application of the principle of voluntariness in the technical field, but strict application of mandatory security; a unifying conceptual-semantic system of national law.

Following the transformation of the nature, content, and value of individual regulatory and technical documents on standardization and of the establishment of new areas, technical regulations are addressed. It is revealed that a comprehensive study of the essence, significance, and legal standardization of the market for the market as a national, regional, and global level has not been carried out until this time. It is suggested and grounded that there is a need to change the angle of view on understanding of standardization from a purely state regulator to expanding its ability to regulate social relations at the level of self-regulation. This position allows for the widest possible use of standardization and its documents by interested parties, in particular in the conduct of economic activity.

Keywords: standardization, technical regulation, means of regulation of economic activity, technical barriers to trade, ISO.

Матеріал надійшов 25.02.2019